

Nu vågar hon skriva

Susanna Alakoski fick inte springa ärevarv när hon vann Augustpriset för boken *Svinalängorna*. Fast hon ville. I stället åkte hon på författarturné genom Sverige. Dagens Arbete var med när klassresenären fick oväntat sällskap.

Text: ANNA TIBERG Foto: HANS GEDDA

Men att du hittade en sån massa fyllon.”

Jag kan inte låta bli att hoppa till. Undra. Hur hamnade Susanna Alakoski här? I baksätet på en bil med Anders Borgs mamma. Anders Borg ni vet, finansministern, han med hästsvans. Han som var med om att försämra a-kassan, sjukförsäkringen, införa jobbavdraget, allt som han sa för att: ”minska utanförskapet”. Hur kommer det sig att den som satte honom till världen säger om Susannas bok:

”Men att du hittade en sån massa fyllon.”

”Ehe, ja, det var inte så svårt. Till nästa bok har jag hittat sjutton kvinnor som fått på käften. Det var inte heller svårt, ska jag säga.”

”Jaså. Ingen har då någonsin slagit mig på käften”, säger Anders Borgs mamma överseende.

”Den som gjorde det skulle få en stekpanna i huvudet.”

Bilen känns med ens lite trång. Kanske verkar det roligt att föreställa sig finansministerns mor gå till anfall med buller och teflon. Men det är det inte.

”De här kvinnorna har försökt försvara sig, tro mig”, säger Susanna.

Den vänliga bibliotekarien Marita Hjärpe som kör bilen harklar sig försiktigt och försöker dirigera om samtalet.

”Du har ju jobbat som socionom också”, säger hon mjukt till Susanna. ”Så du måste ha sett mycket av samhällets baksida ...”

”Ja, gud ja.”

”Vi andra i den här bilen, vi har aldrig sett samhällets baksida. Den enda baksida vi har sett är väl bibliotekets”, kommenterar Gudrun Borg rappt.

Susanna säger inget mer. Kanske undrar hon förvirrat som jag. Hur i herrans namn kan Gudrun Borg veta det?

om misshandeln

Ordet fest hade börjat ringa i mina öron på ett speciellt sätt. Överallt hade vuxna människor fest. De tittade in hos varandra. De hade vägarna förbi. Det behövs ett avbrott i den trista vardagen sa de. Lite kul måste man ju ha. Och de råkade ha en flaska med sig. Eller två. Hemma hos oss varade festerna i långa oavbrutna perioder. Min mamma och pappa var periodare.

Susanna läser för minst åttionde gången högt ur *Svinalängorna*, denna gång för ett sjuttioal kvinnor och tre män på stadsbiblioteket i Norrköping.

Hon börjar bli sönderrest. Vrålförkyld. Ändå är rösten sorgset närvarande och darrande försiktig. Som om orden var helt nya.

Hon säger till publiken att hon för länge sedan skickade Virginia Wolfs essä *Ett eget rum* till alla sina vänner och skrev "om inte

ni också läser den kommer vi inte att kunna vara vänner längre", men inte har vågat fråga alla om de läst, för hon vill så gärna ha sina vänner kvar.

"Jag lärde mig från Virginia Woolf att kvin-

»Till nästa bok har jag hittat sjutton kvinnor som fått på käften. Det var inte heller svårt, ska jag säga.«

nor behöver två saker för att kunna skriva. Tillräckligt med pengar, och ett eget rum."

"Vad sa hon att boken hette?" väser den lilla damen bredvid i mitt öra och förbannar tyst att den hörapparat hon provat ut inte blir färdig förrän om tre veckor.

Det var Karin som sa det till mig när hon badade skumbad. Det var sista gången Åse och jag satt med henne vid badkaret, vi hade blivit för gamla för det nu.

– Din pappa är periodare Leena.

Hon dök ner under skumbadet och dök upp igen.

– Vad är periodare för något?

– Det är någon som dricker i flera veckor.

– Är det som en slaktare eller snickare då?

– Nä inte precis ...

Någon i publiken gråter tyst. Det händer ibland. En gång grät en äldre man så mycket att han fick ledas ut. Det var när Susanna berättade om Leenas pappa som slår mamma och ibland också Leena när han dricker. Mamma får så mycket stryk så att Leena tror att hon ska dö. När hon sa att Leena älskar sin pappa, då kunde mannen inte sluta gråta.

Det svarta rum där vi sitter har snabbt fyllts ►

► upp. Flera av de samlade pratar finska. Som Susannas föräldrar har de invandrat. Många hejade glatt vid inträdet, vinkade förvånat, "nä men, du!", medan Susanna skyndade runt och fixade tekniken. Var hastig, energisk, effektiv.

När hon klev upp på scenen slogs livligheten av. Hon blev varlig och stilla. Nu står hon som en lång och vacker stjärna i svartvitt mot filmduken längst bak. I vitrandig tröja, svart jacka och smala jeans. Med mörka hårslingor i ljusa ansiktet. Utlämnad. Ensam. Mjuk.

Särskilt när hon läser så att den lilla tanten andäktigt grabbar tag i båda öronen.

*Jag tystnade. Jävla Karin. Men äntligen.
Ett namn för det jag så väl kände till men inte
visste vad jag skulle kalla.*

Periodare.

Jag smakade på ordet i munnen.

Inte så illa.

Och bättre än mördare i alla fall.

Det är ett år sedan Susanna tryckte första exemplaret av *Svinalängorna* mot sitt ansikte. Blundade i de släta sidorna och luktade. Hennes verk. Hennes lycka. Äntligen.

När samtalet kom, att boken var nominerad till Augustpriset, skrek hon rakt ut och tappade mobilen i toaletten: "Jag vill inte ha det!"

"Jag tyckte jag var så himla glad redan. Hade fått ge ut boken, vara med i radio, fått en massa jobb", berättar hon för samlings i Norrköping.

Ändå tog Susanna hem segern, det prestigefulla priset som ingen debutant tidigare vunnit.

"Jag var avundsjuk på idrottarna som när de tar SM-guld får springa ett ärevarv. Jag ville också det, men så gör man inte i Berwaldhallen. Jag har varit glad så himla länge nu. Vissa blir deprimerade av att vinna pris, men det blir inte jag."

Publiken ställer frågor efter framträdandet. Susanna svarar glatt. Men när någon vill veta hur mycket ur *Svinalängorna* som är självupplevt, då börjar hon att mumla.

Senare försöker hon förklara varför hon "har blivit tyst". Hon menar inte tyst i allmänhet. I allmänhet har hon i själva verket svårt att vara tyst.

Hon är inte som den lilla tanten som till slut förtvivlat lossnar: "Snälla! Kan du prata lite högre?!" Som efteråt är så arg på sig själv: "Här sitter man och klämmer och klämmer, ska jag inte säga till! Typiskt va? Jag borde ha sagt till tidigare."

Susanna blir i stället som på resan till London för några veckor sedan, irriterad och krävde ett skriftligt svar från någon ansvarig på Madame Tussauds vaxkabinett. "Varför får bara manliga idrottsstjärnor bli vaxdockor, va? Ska alla flickor identifiera sig med Julia Roberts?"

Eller som förra sommaren, när hon var på

stranden i Ystad och kände en dask i rumpan. Hon trodde först att den kom från ett barn, men när hon vänligt vände sig stod där en karl. "Jag blev skitarg. Vad håller du på med?! 'Öh, Va?' Du slog mig i röven!"

Mannens fru trippade fram: "Det var väl ingenting!" "Det var det väl, det är förnedrande." "Men du stod i vägen!" "Han kunde väl ha bett mig att flytta på mig?"

Diskussionen blev lång och slutade med att Susanna daskade frun i hennes rumpa. Frun flög i luften och Susanna ropade ilsket: "Det var väl ingenting!" och sedan "Slå din egen fru i fortsättningen!" när paret lommade i väg.

Snarare tyst när hon tyckte att arbetskamraterna på socialkontoret gnällde över lönen när de egentligen var rika och kunde ringa kompisar på arbetstid. Blev sura när hon ville prata om dem som hade det lite sämre. Varför det var så mycket av jargongen på universitetet hon inte förstod. Varför hon blev ledsen när hon lärde känna föraktet, kommentarerna om "folk som åker finlandsfärja", "äter äckligt fläskkött", "åker billig charter", "sjunger karaoke". När det är hennes vänner som är folk. Äter fläskkött, åker finlandsfärja och charter (om de har råd). Ledsen för att hon senast i går var inne hos sina filippinska grannar och sjöng Madonnas "Don't cry for

»Varför skäms man över att få stryk, varför skäms man över att bli våldtagen ...?«

me Argentinaaa!" för full hals i deras "Magic Mic", ("fantastiskt, 2 000 låtar i ett litet chip!"). Hon var inget vidare bra, men vadå, det var jättekul.

Varför alla runt bordet stirrade på Susannas tallrik och Susanna stirrade på osten. Bitar av den som låg där och var fel. Varför man är sexton år och äter julbord för första gången, och inte vet att man börjar med sill. Hur fanken ska man veta att man börjar med sill? Att den förbannade osten, den ska man avsluta med.

"Ja, varför skäms man över att vara fattig?" Susanna undrar allvarligt på en restaurang med hamnutsikt i Gustavsberg en månad efter resan till Norrköping.

"Varför skäms man över att få stryk, varför skäms man över att bli våldtagen, varför skäms man över att ha en pappa som super, varför skäms man över att ha en mamma som super? Det kan man verkligen fråga sig."

Restaurangen är nästan tom och Susannas mobil har börjat sms-pipa frenetiskt.

Hon himlar lite nervöst: "Hm. Det är nog för att *Babel* är slut."

Susanna Alakoski

Ålder: 45 år.

Yrke: Författare som vann Augustpriset för sin debutbok *Svinalängorna*. Medverkar och är redaktör för antologierna *Tala om klass* och *Lyckliga slut* (Ordfront).

Bor: I parhus i Gustavsberg söder om Stockholm.

Familj: Man och barnen Jaana-Kristiina, Nilas och Runa, 15, 14 och 9 år gamla.

Bakgrund: Uppväxt i Vasa och Ystad. Färdigutbildad socionom vid 23 års ålder. Lärde känna Gudrun Schyman 1985, de hade tjänst på samma socialkontor. Var Schymans pressekreterare mellan 1995 och 2003. Gick skrivarinlinjen på Skurups folkhögskola i Skåne 1988.

Bokprogrammet i Sveriges Television har sänt en lång studiointervju. Susanna sneglar mot telefonen, men låter bli att titta.

I stället berättar hon om skammen under en balettlektion och att hon aldrig gick dit igen. Alla andra hade balettdräkt. Att inte ha råd med balettdräkt när alla andra har skiljer ut.

Och att mamma och pappa inte hade bil, inte körkort. Hon lekte på gården med andra som inte kunde åka någonstans. Hoppade tvist. Kastade kula. Gjorde om cyklar

»I dag kan jag se vad det kostar att inte ta hand om folk. Jag skulle ha blivit en bra nationalekonom.«

till hästar. De hade jättekul. Men ändå, efter sommarlovets när alla frågade "var man hade varit på semestern", då blev hon så där tyst.

Telefonen fortsätter att pipa och till slut fipplar hon kvickt fram de små meddelandena och får blank blick. Vännerna, systemen. De har sett och tycker att hon är "fin", "kära" och "så bra", "särskilt om städning".

Programledaren hade sagt att han aldrig läst en bok där städningen var så detaljerat beskriven som i *Svinalängorna*. Hon hade svarat vackert att det handlar om kärlek. Närstäderna smyckas till påsk och jul, när hemmen skrubbas och rensas.

"Det är någon som utför de här kärlekt-handlingarna som handlar om att hålla sig ren. Känna sig bra. Göra det fint runt omkring sig. Jag blir arg på att man ofta talar så förklenande om något som jag tycker är så fint och som ofta utförs av kvinnor."

Susannas mamma städade, bland annat. Pappa svarvade och svetsade. Hon växte upp i det lilla miljonprogramsområde som hette Fridhem i Ystad, men som en tjänsteman på kommunen kallade för Svinalängorna. Och syokonsumenten trodde inte att en sådan dotter kunde läsa vidare. Han skickade iväg henne till kortast möjliga gymnasieutbildning. Hon hoppade av och flyttade till Göteborg.

"Jag gick Komvux sen. Visste ingenting om högskolan. Men sista sökdagen frågade en klasskamrat där om inte jag skulle söka, han hade en blankett över. Jag fyllde i den och så blev jag socionom."

Hon vill vrida nacken av dessa syokonsulenter, säger hon. I dag skulle hon ha blivit nationalekonom. Ser trasiga människor överallt, och de sjunker in genom huden, fastnar i hjärtat. Hon blir förbannad. Vändas och lider.

"Jag skäms över att bo i ett samhälle som inte förmår omfamna alla människor. I dag kan ▶

► jag se vad det kostar att inte ta hand om folk. Jag skulle ha blivit en bra nationalekonom.”

Liknande yrken var lika fjärran som månen för familjen i Ystad, och författarna bodde i en annan galax.

I stället för att grunna över det omöjliga samlade hon på ord, skrev tjocka brev till kompisar och besvarade dem själv om de inte skrev tillbaka. Lyssnade till berättelserna i mammas finska sånger men undvek bibliotek. De var för fina för henne, tyckte hon.

Och sedan, när hon vågade sig dit i ton-

»Jag har haft någon sorts okunnighet om vad som är möjligt och omöjligt.«

åren, när hon i hemlighet började drömma, ville hon inte läsa det som kallas arbetarlitteratur. Moa Martinsons *Kvinnor och äppelträd*, som *Svinalängorna* har jämförts med, tyckte hon var ”jättedålig”.

”Ja, det är som ett skämt!” Susanna garvar högt och viker kroppen.

”Ja, för nu tycker du väl om den”, säger jag och ångrar att jag skrattade till.

”Ja nu. Men då ville jag inte läsa om sånt jag kände igen. Jag ville få flykt och fantasi.”

Trots allt tog hon körkort, läste på högskolan. Var först i familjen med allt.

Och hon blev författare.

”Ja. Jo. Jag har nog inte alltid fattat hur svårt det är. Jag har haft någon sorts okunnighet om vad som är möjligt och omöjligt. Jag har sökt, planlöst.”

Lika planlöst som de vingliga humlorna vid hamnarbetarnas grillbord kanske. De vi lämnade för några timmar sedan. Drottningarna, som nyligen vaknat upp ur vintersömnerna i en jordig håla. Sträckt på sina smala ben och luddiga kroppar. Brett ut vingarna, lyft mot skyn och flugit. Fast de i själva verket inte kan.

Inte ens tyngdlagen hindrar de där virriga hårbollarna att finna sina blomster, tänkte jag i ett filosofiskt anfall vid det runda bordet

Susanna om ...

► **Fotboll:** ”Min gamla granne var fotbollstränare för Djurgården. Sedan dess är jag Djurgårdare. Annars håller jag på Malmö FF.”

► **Sin okända talang:** ”Jag kan dansa magdans. Gick en kurs alldeles nyligen.”

► **Gudrun Schyman:** ”Att ha varit bredvid en sån människa en gång i sitt liv, det kan man leva på hela sitt liv. Hon är så modig, intelligent, rolig. Det räcker för hela livet, de åtta åren med Gudrun.”

Glädjen var stor när Susanna Alakoski tog emot Augustpriset för boken *Svinalängorna* på Berwaldhallen i Stockholm 2006.

Foto: SCANPIX

dar vi satt. Hos hamnarbetarna i Stockholms frihamn hände nämligen något magiskt. Något märkligt och fantastiskt.

Tjugo grova karlar lyssnade till Susanna med stolarna i ring. Sista fackmötet firades som vanligt med författarbesök. Grillkorv, potatissallad och dricka. Uppknäppta skjortkragar, ryggdunk och skratt.

När hon pratat klart hämtade alla mat och slog sig ner.

Och det var då det hände. Susanna förvandlades. Blev något annat, något svårt att beskriva. En elegant och ivrig vampyr, kanske.

Hur gjorde hon? Började med ett litet skänskt ”jaha”, kastade högt ut en snabb fråga, högg tag i svaret och sög fram den ena livstråden efter den andra. Blicken skimrade. Ansiktet lyst. Alla ville svara.

Varenda själ runt bordet kunde vända ut och in på sig själv bland öl och papptallriker. Böcker åkte fram, bilder och anekdoter.

► **Alkohol:** ”Har inga problem för egen del, jag kan dricka normalt. Men jag tycker inte om att vara full och inte att vara bakfull, har inte råd med det. Och jag trivs inte bland fulla människor. Tror att väldigt många dricker för att de har ångest. Alkohol mot ångest är väldigt effektivt.”

► **Att resa:** ”Jag reser aldrig med karta. Jag vill inte veta var jag hamnar, för då händer inte det oväntade. Jag vet knappt till vilken världsdelen jag ska när jag köper en biljett. Inte förrän efteråt läser jag på.”

Öknamn som ”Synålen”, ”Stoppa jobbet” (skyddsombud så klart), ”Livet och Döden”, och alla deras ursprung. Den ena historien efter den andra ramlade ner i Susannas knä och hon undrade upprört hur hon ska hinna skriva alla böcker. Blocket med svarta galonpärmar åkte upp, anteckningar togs, titlar markerades, uppslag identifierades. Pensionären vid namn Bengt Örsell gav till slut bort den fina boken *Gubbar*, den om hamnarbetarna, och som inte går att få tag på längre. Susanna kved ”nej!”, visste sedan inte hur hon skulle kunna tacka och ryckte upp en *Svinalängorna* ur kappsäcken för att få ge något tillbaka.

Jo, Susanna förvandlades vid hamnarbetarnas bord.

Hon blev till en urstark magnet i en malmrik gruva, en svällande glaskula vid mästarrens blåsrör, en ... kalla det vad du vill. En förföriskt glittrande smaragd som sög till sig både människorna och allt de hade att berätta. Med en sådan förmåga, med ett sådant behov? Alla hundratals historier som ligger och skvalpar i Susannas huvud. Någonstans måste de väl komma ut.

”Vid det här laget har ni kanske hört om hur jag satt och skrev på kvitton och lappar på bussen till och från jobbet”, sa Susanna månaden tidigare i Norrköping. Hon berättade att när hon skadade ryggen och blev sjukskriven, och sedan fick ett friår, då var barnen på dagis och hon fick det som hon lärt sig av Virginia Woolf. Tillräckligt med pengar, och ett eget rum att sätta ihop boken i.

För den lomhörda lilla tanten berättade hon allt detta, för finskorna, för henne som grät. Och så för Anders Borgs mamma.

Finansministerns mor är den av alla lyssnande människor i publiken som följer med oss i bilen. Hon ska åt samma håll. Vi får alla tre skjuts av den snälla bibliotekarien till tågstationen. Vaggar grundande bredvid varandra medan arbetarstadens huslängor sveper förbi utanför fönstren.

Susanna undrar inte som jag hur Gudrun Borg tror sig veta vilka som har sett samhällets skuggsida. I stället tänker hon att det inte räcker med en stekpanna.

Han tycker att jag behöver några sparkar också. I ansiktet. Så han satsar och sparkar mig rakt i ansiktet. Många gånger. Synd att han tagit av sig bootsen och tagit på sig Sångstjärnans träskor. Jag skyddar mig så gott jag kan med händerna. Den ena sparken vet var den tar. Den tar så att käkbenet går av. Sedan går Leo därifrån, mot stora vägen och bilarna. /--/ Det är slut sa jag nästa gång jag träffade honom. Då började han gråta. Och då började jag tycka synd om honom. Fast jag aldrig ens hade varit kär i honom. Tivla. Tveka. Men då hörde jag mammans röst i huvudet: Om du får en man som slår, lämna honom. Du behöver inte göra som jag har gjort.

En av de sjuutton kvinnorna, de som fått på käften i den nya boken, är hon själv. Hon har skrivit om Susanna den här gången, trots att det är svårt. Hon är inte alls säker på att hon vill prata om sin text när antologin kommer ut i september. Kanske blir hon tyst.

Och fyllona var inte svåra att hitta. Kvinnor och äppelträd. Ärrade kroppar, supande, misshandel och fattigdom. Allt det där kände Susanna redan till.

Även om *Svinalängorna* handlar om tre helt andra flickor handlar den om henne. Hon önskar att Gudrun Borg hade försökt närma sig detta på ett mindre taffligt sätt. Hon undrar varför det ska vara så svårt att tala om. Att hon trots en "skitlång klassresa" har lyckats bli författare.

Att det var samma resa som gjorde att hon hamnade här. I baksätet på en bil med finansministerns mamma. ■

Vinn!

Vi lottar ut tre stycken bokpaket med Susanna Alakoskis böcker. Skicka namn och adress till Dagens Arbete, 105 52 Stockholm. Eller e-posta till red@da.se. Märk brevet "Alakoski". Senast den 24 september vill vi ha ditt svar.

»Ett så starkt ord att det nästan skrämmer. Om man hatar, vet man då vad man gör, är man inte nära att tappa besinningen?«

Måste man älska allt?

På räckena på bron över ån i Norrköping, där har stadsträdgårdsmästarna satt upp långa rader av blomlådor fyllda med blomster, och det gör promenaden över bron till en glädje. Allting som är vackert gör en glad, och här, att det är staden som bjuder stadens invånare på detta, faktiskt att den känns extra rolig och uppskattande, även för mig som är på besök. En gladare människa gör en snabbare människa, och alldeles säkert har jag mitt leende kvar i ansiktet en lång bit oppåt gatan.

Men nu, varje dag får trädgårdsmästarna gå till bron med nya blommor efter dem som rivits upp under natten, snart har de inga ersättningsblommor kvar.

Det står i Östgöta-Corren om detta, och fyra studerande ungdomar och en pensionär har intervjuats om vad de tycker om det.

Tre av ungdomarna säger att det är "onödigt" att riva opp blommor, den fjärde säger att det är gulligt om man gör det för att ge bort blommorna, och pensionären tycker det är gräsligt att man vill förstöra.

Och jag begrep mig inte på ordet "onödigt" i sammanhanget? Om någon klappar till en annan för att denne sagt något dumt kan jag förstå om man säger att det var "onödigt" att bry sig om det. Men att det är "onödigt" att stjäla blommor?

Det får mig till att, som vanligt, fundera över ord. Inga småsaker. Det är orden som bygger livet, ordning och oordning, krig och fred.

Ett ord som det inte är vanligt att man hör, det är ordet hat. Ett så starkt ord att det nästan skrämmer. Om man hatar, vet man då vad man gör, är man inte nära att tappa besinningen? Men de senaste dagarna har det skrivits mycket om "hatbrott".

En muslimsk helbeslöjad kvinna i

Sverige berättar att en man frågade henne: ursäkta, är du terrorist, alla muslimer är likadana? Och hon säger att hon inte polisanmälde honom, men att nästa gång ska hon göra det.

Jag börjar tycka att de har blivit väl frökenaktigt överkänsliga, muslimerna i Sverige. Många flyr hit, inte sällan av politiskt-religiösa skäl, flyr till ett som de vet, icke-muslimskt land. Men Sverige har, av hänsyn till muslimska öron, övervägt att och i en del fall gjort det, slopat psalmsång och skolavslutningar i kyrkan. Vad jag frågar mig är om jag, för denna dumhets skull, i stället måste älska deras religion, med allt vad den också innehåller av, som vi vet, könsstympning, barnäktenskap, fatwor, hedersmord, kvinnoförtryck, och, just terrorism som vi dagligen läser om. De senaste bombfynden i London. Ingen tror att det är Frälsningsarmén som är ute igen. Tyvärr så tror vi att det ofta är muslimer, islamister. Desamma som på nytt nu vill mörda Rushdie, för att han blivit adlad.

Hata och hatbrott? Finns det inget mellan hata och älska? Kan inte muslimerna tänka sig att svenskarna, de hatar inte oss, så många som får flytta hit, men kan vi verkligen begära att de ska älska allt det som vi älskar?

Eller blir jag en "gärningsman" för att jag inte älskar allt?

"Vid närmare påseende visar det sig att varje stark yttre maktutveckling, den må vara politisk eller religiös, slår en stor mängd människor med dumhet." Sagt av Dietrich Bonhoeffer.

Gerda Antti är författare.

Synpunkter på krönikan? Skriv och berätta: Dagens Arbete, 105 52 Stockholm. e-post: red@da.se